

Dr KOVILJKA TOMIĆ — STANKOVIĆ

VEGETACIJA LOVČENA U CRNOJ GORI

PRIŠTINA
1970.

U V O D

Floristička i vegetacijska istraživanja Lovćena vršila sam od proljeća 1960. do 1964. godine. Kako je Lovćen tijesno povezan sa podgorinom geomorfološki, klimatski i vegetacijski, ovim radom obuhvaćena je i podgorina. U ovoj studiji prikazana je vegetacija Lovćena, a floristički dio biće objavljen kasnije, u drugom radu.

U toku istraživanja imala sam niz objektivnih teškoća koje su savladane zahvaljujući pomoći koju su mi ukazali neke ustanove i pojedinci. Rad na terenu su mi olakšali stanovnici Lovćena koji su me tradicionalnom gostoljubivošću primali u njihove domove. Posebnu uslugu učinio mi je nastavnik biologije *Dimitrije Brajović* koji mi je više puta pomagao i pratio me po najtežem dijelu terena Državni arhiv na Cetinju stavio mi je na raspolaganje potrebnu literaturu, a Hidrometeorološki zavod u Titogradu ustupio mi je klimatske podatke Lovćena i podgorine. Zahvaljujući materijalnoj pomoći Filozofskog fakulteta i Zajednici naučnih ustanova Kosova u Prištini i Republičkog fonda za finansiranje naučnih djelatnosti u Titogradu, omogućeno mi je da ovaj rad objavim.

Na ovome mjestu naročito želim da se zahvalim svome profesoru *Dr Stjepanu Horvatiću*, koji mi je u toku rada pomagao stručnim savjetima, kao i svim članovima Instituta za botaniku Sveučilišta u Zagrebu koji su mi, prilikom rada u ovom Institutu, ukazali punu pomoć i pažnju.

Vegetacijska proučavanja Lovćena tijesno su povezana sa istraživanjem čitave Crne Gore, čiju je vegetaciju ispitivao veći broj domaćih i stranih botaničara. Među njima su najpoznatija imena Antonia Baldaccia (1886) i Luja Adamovića (1908). Baldacci je u Crnu Goru dolazio sedam puta. Tu je vršio floristička i vegetacijska istraživanja. Vrijedno je pomenuti njegovu vegetacijsku kartu Crne Gore u kojoj su istaknute četiri vegetacijske regije: mediteranska, brdska šuma, šuma bukve i četinara i alpska regija.

Poznati istraživač flore i vegetacije (ne samo naše zemlje nego čitavog Balkanskog poluostrva) Luj Adamović, dolazio je u Crnu Goru četiri puta. Njegova vegetacijska istraživanja jasnija su i potpunija nego Baldaccijeva. U svojim radovima o vegetaciji Crne Gore na više mjesta govori i o vegetaciji Lovćena.

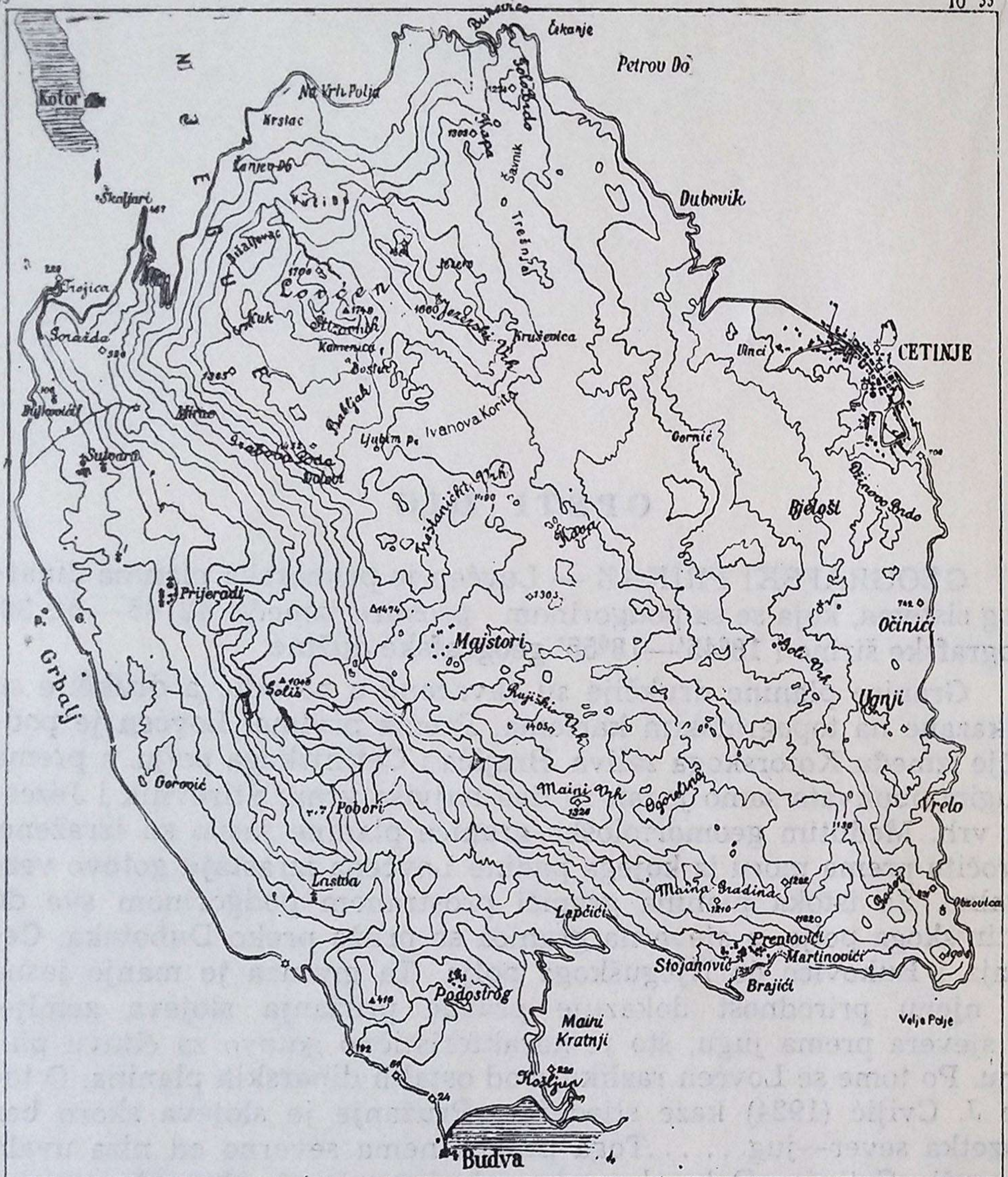
OPŠTI DIO

GEOGRAFSKI PRIKAZ — Lovćen je primorska planina dinarskog sistema, koja se sa podgorinom prostire između $42^{\circ}45'$ — $52^{\circ}30'$ geografske širine i $18^{\circ}45'$ — $18^{\circ}55'$ geografske dužine.

Granice planine drukčije su shvaćene u narodu, a drukčije su prikazane na topografskim kartama. Prema prvima, Lovćen je područje između Kotorskoga zaliva, Brajića i Cetinjskoga polja, a prema drugim obuhvata samo jedan ili dva najviša vrha: Štirovnik i Jezerški vrh. Međutim geomorfološke granice planine jasno su izražene, naročito prema moru iz kojega padine Lovćena izrastaju gotovo vertikalno. Sa istoka planina graniči prostranom podgorinom sve do Cetinjskoga polja, a sjeverna granica se pruža preko Dubovika, Čekanja i Bukovice do Njeguškoga polja. Ta granica je manje jasna ali njenu prirodnost dokazuje pravac pružanja slojeva zemlje, od sjevera prema jugu, što je karakteristično gotovo za čitavu planinu. Po tome se Lovćen razlikuje od ostalih dinarskih planina. O tome J. Cvijić (1924) kaže sljedeće: »Pružanje je slojeva skoro bez izuzetka sever—jug... Toga pravca nema severno od niza uvala Njeguši—Cetinje—Dobrosko selo, gde bore imaju dinarski pravac. Taj niz uvala je ne samo plastična granica koja odvaja primorske planine s oblicima planina srednje visine, od katunske površi, već je tektonska međa«. Sa zapada Lovćen graniči Kotorskim zalivom, s jugozapada i juga Gornjim Grbljem, a s jugoistoka Budvanskim zalivom. Cesta koja povezuje Kotor—Cetinje, Cetinje—Budva, Budva—Kotor, većim dijelom prolazi preko navedene granice i uzeta je, radi jasnoće, za granicu ispitivanog područja, čija površina iznosi oko 180 km².

U pliocenu su bili vrlo jaki tektonski pokreti pri čemu je s jedne strane došlo do izdizanja Lovćena i Orjena, a sa druge strane do spuštanja Boke. Taj proces nastavio se i dalje i pratila su ga rasjedanja pri čemu su nastali najviši vrhovi planine (Cvijić, 1924).

Lovćen je visok 1749 m i pripada grupi srednje visokih planina sa vrlo raznolikim reljefom. Naročito je velika razlika u reljefu između primorske i kontinentalne podgorine. Padine prema moru

MJERILO 1:50 000
EKVIDISTANCIJA 100M

jako su strme, naročito iznad Kotorskog zaliva. Na toj strani u podnožju nagib je vrlo veliki i iznosi 500 m na km visine (Vasović 1955). Idući prema vrhu nagib postepeno opada, padine postaju sve zaobljenije, bez strmih odsjeka. Iznad Gornjeg Grblja i Budve je obrnuto u podnožju planina se blago uzdiže, a prema vrhu je sve strmija. Istočna podgorina Lovćena je prostrana površ s mnogobrojnim vrtačama i uvalama, a na sjeveru pored vrtača podgorinu čini i Njeguško polje. Na samoj planini uzdižu se njeni najviši vrhovi: Štirovnik, Jezerski vrh, Babljak i Treštenik, opkoljeni dubokim uvalama kao što su: Ivanova korita, Mali i Veliki Bostur, Vučji do, Bižaljevac i Kuk.

Na reljef Lovćena uticao je a, i danas utiče, proces karstifikacije, koji je počeo intenzivno da djeluje nakon izdizanja planine, još u pliocenu (Cvijić, 1924). Najjače je izražen u jugoistočnoj podgorini oko Majstora i Bjeloša i na sjeveru prema Bukovici. Čuveni francuski romanopisac Pierre Loti, kada je s Lovćena promatrao ovu podgorinu, uzviknuo je: »Voilà la mer petrifiée« (predanje). Sa ovoga »okamenjenoga mora« uzdiže se poput džinovskih talasa nekoliko uzvišenja preko 1200 m: Kabo, Hum, Rujište i Majin vrh.

Bjeloške vrtače razlikuju se od onih iz područja Majstora: prve su manje, sa strmim i jako skeletnim stranama, a dno im je pokriveno crvenicom; druge su veće, s blago nagnutim stranama i pokrivena su glinasto-humusnim slojem. Navedene razlike uslovljene su vegetacijom, Bjeloška površ imala je oskudnu vegetaciju, a oblast oko Majstori i Rujišta dugo je bila pošteđena od čovjeka i pokrivena gustom šumom koja je ublažila ispiranje tla (Vasović, 1955).

O pijekama Lovćena može se govoriti samo kao o prošlosti. Proces karstifikacije uništio je njegovu hidrografiju, koja se formirala poslije oligocena. Po Vasoviću (1955), hidrografiju Lovćena su sačinjavale dvije rijeke, od kojih je jedna tekla u smjeru Kotorskog zaliva i bila prethodnica današnje ponornice Škurde, a druga u smjeru Cetinjskoga polja i bila prethodnica skoro potonule Cetinje.

U doba kvartara glacijacija nije sasvim pošteđela ni Lovćen. Prema istraživanjima M. Vasovića (1955), Lovćen su pokrivala dva manja lednika čiji se tragovi i danas vide u obliku cirkova i morena. Jedan je Njeguški njegov je cirk ispod Jezerskog vrha gdje je udubljeno karsno jezero a drugi lednik se pružao u pravcu Kape i Šavnika (cirk mu je bio u Koprivnom dolu).

Iz navedenoga se vidi da je Lovćen zbog geografskog položaja bio pošteđen od jake glacijacije jer se nalazi... »na sjevernom rubu subtropske zone na kojoj se snijeg ljeti jače topi« (Vasović, 1955).

GEOLOŠKI I PEDOLOŠKI SASTAV. — Iz proučavanja domaćih i stranih istraživača vidi se da je geološki sastav Lovćena vrlo raznolik. Najveći dio planine građen je od trijaskih i kretacijskih krečnjaka, a njegova podgorina od eocenskoga fliša. Na samoj planini fliša ima vrlo malo. Tako su na Ivanovim koritima glinasto-laporaste stijene (ispod Treštnika, kod Ljubinog potoka i iznad Velikoga Bostura). Na granici između krečnjaka i laporastih stijena izbija nekoliko izvora (Vasović, 1955).

Flišna zona najbolje je izražena u primorskoj podgorini planine. Crvenkasti i zelenkasti slojevi fliša prekrivaju padine Lovćena iznad Gornjeg Grblja i Kotora. Na padinama Lovćena iznad Budve smjenjuju se flišni i krečnjački slojevi. Na putu od Njeguša uz Bukovicu nalaze se flišni slojevi, ali su mnogo jače razvijeni u jugoistočnom dijelu Lovćena oko Vrela, Obzovice i Brajića.

Pedološka proučavanja na području Lovćena nijesu izvršena tako da se sada može samo govoriti o morfološkim svojstvima tla. Tlo je s malim izuzetkom grubo skeletno. Jedino uvale, vrtače i kot-

line, koje se inače obrađuju, pokrivene su plodnim i neskeletnim tlom. Kod grubog mjerenja hemijske reakcije tla (ph) i na osnovu biljnog pokrova može se zaključiti da je tlo bazično, neutralno ili slabo kiselo.

K L I M A. — Mnogolikost reljefa i geografski položaj planine uslovio je raznoliku klimu. Na relativno malom prostoru izmjenjuje se nekoliko klimatskih uticaja. Prema Vasoviću (1955) ti su uticaji izraženi na sljedeći način: »Kako je planina znatne visine i izrazite razvijenosti reljefa i kako su joj severna i istočna podgorina relativno visoke (800—900 m), to se na njoj osećaju i sukobljavaju umereno-kontinentalni i planinski uticaj sa primorskim. Umereno-kontinentalni klimatski uticaj preovlađuje u kraškoj podgorini koja opkoljava planinu sa severne i istočne strane, dok se primorski oseća u jugozapadnoj podgorini, gotovo do 800 m«.

Uticaj mora najbolje se ogleda na biljnom pokrovu Lovćena. Gotovo na svakom koraku mogu se naći mediteranski floristički elementi kao što su: *Salvia officinalis*, *Euphorbia spinosa*, *Juniperus oxycedrus* i dr.

Opšte klimatske prilike ilustruju klimadijagrami Budve, Ivanovih korita i Cetinja (tabela I, rađena po Walteru)*. Ako uporedimo srednje godišnje temperature triju navedenih mjesta, pada u oči da Ivanova korita imaju za 8°C nižu temperaturu od Budve, a za 3°C od Cetinja. To znači da planina nije pod tako jakim uticajem mora kao što bi se zaključilo po njenoj blizini. Najhladniji mjesec na Lovćenu je februar, a u Budvi i na Cetinju januar. Srednja minimalna temperatura vazduha najhladnijeg mjeseca u Budvi je $2,0^{\circ}\text{C}$, dok je apsolutni minimum $-6,3^{\circ}\text{C}$. Na Ivanovim koritima srednji minimum najladnijega mjeseca je $-5,7^{\circ}\text{C}$, a apsolutni $-16,0^{\circ}\text{C}$. Na Cetinju januarska minimalna temperatura je $-10,0^{\circ}\text{C}$, a apsolutna $-23,0^{\circ}\text{C}$. Srednje maksimalne mjesečne temperature za Budvu ($23,9^{\circ}\text{C}$) i Cetinje ($20,0^{\circ}\text{C}$) padaju u julu, a na Ivanovim koritima ($17,0^{\circ}\text{C}$) u avgustu.

Iz navedenoga se vidi da su razlike u minimalnim mjesečnim temperaturama između Budve, s jedne strane i Cetinja, s druge strane, veće od razlika maksimalnih mjesečnih temperatura. Velika razlika u minimalnim mjesečnim temperaturama između Ivanovih korita i Cetinja uslovljena je strujanjem vazdušnih masa, gdje se hladniji vazduh s Lovćena spušta u topliju podgorinu, a topliji diže se iz podgorine na planinu.

Kako srednje mjesečne temperature u sjevernoj podgorini ne padaju ispod nule, u ovom dijelu nije izražen period mrazeva, dok je period mogućih mrazeva vrlo dug i kreće se od oktobra do maja. Na Ivanovim koritima, odnosno na Lovćenu, period mrazeva je u januaru i februaru, a rani mrazevi počinju ponekada u septembru i mogu

* Dijagram je rađen za različita vremenska razdoblja i njegova vrijednost je približna.

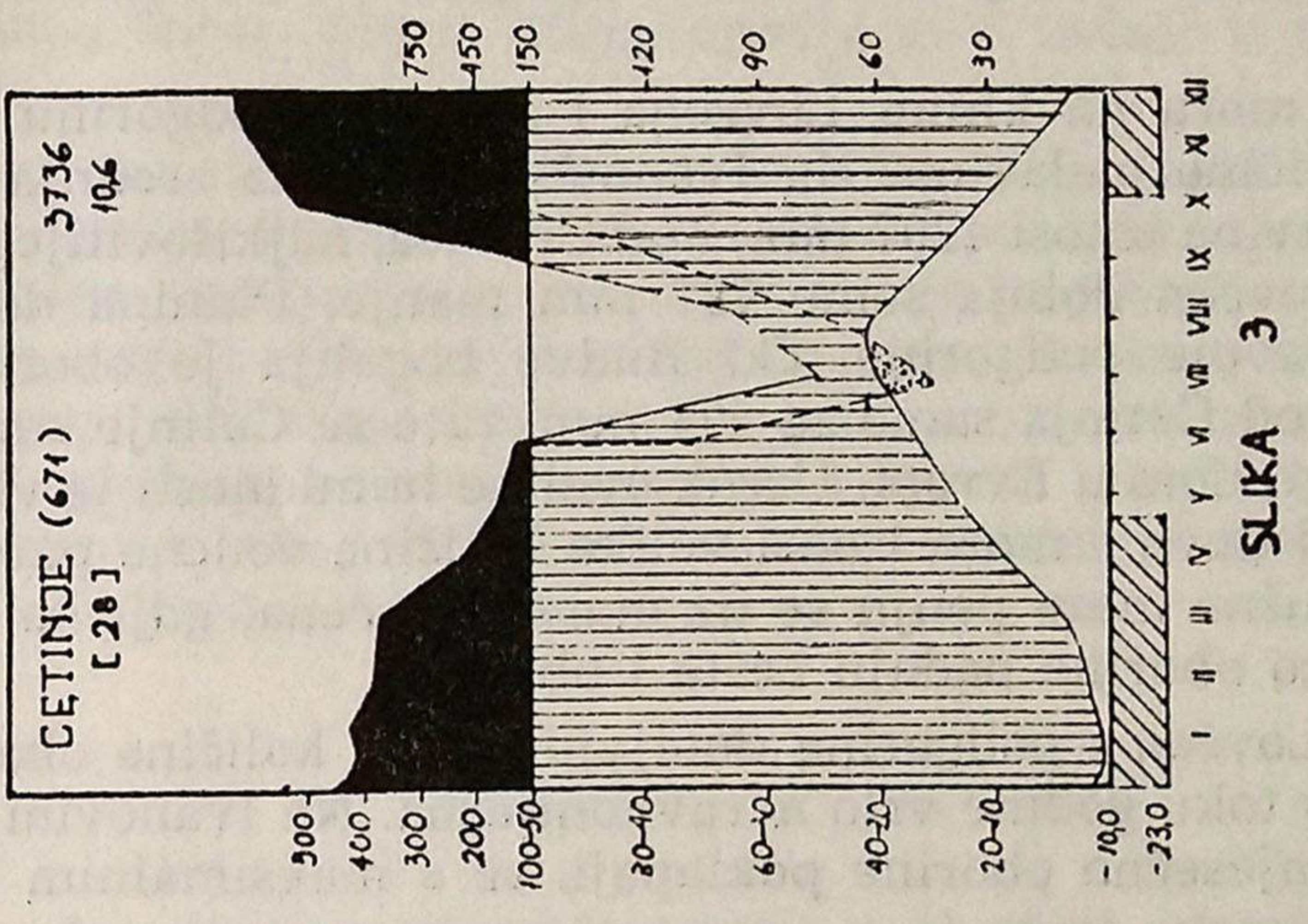
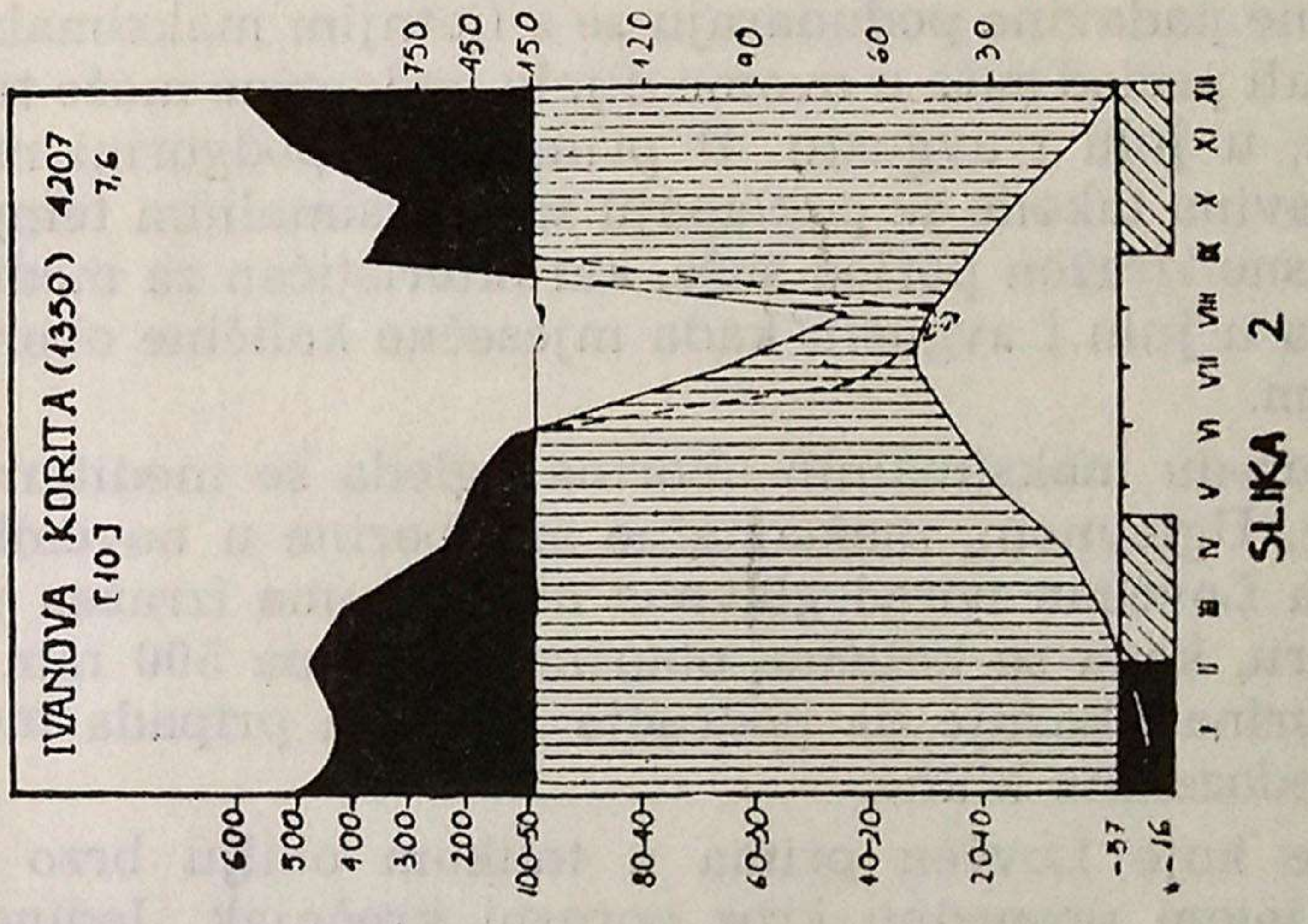
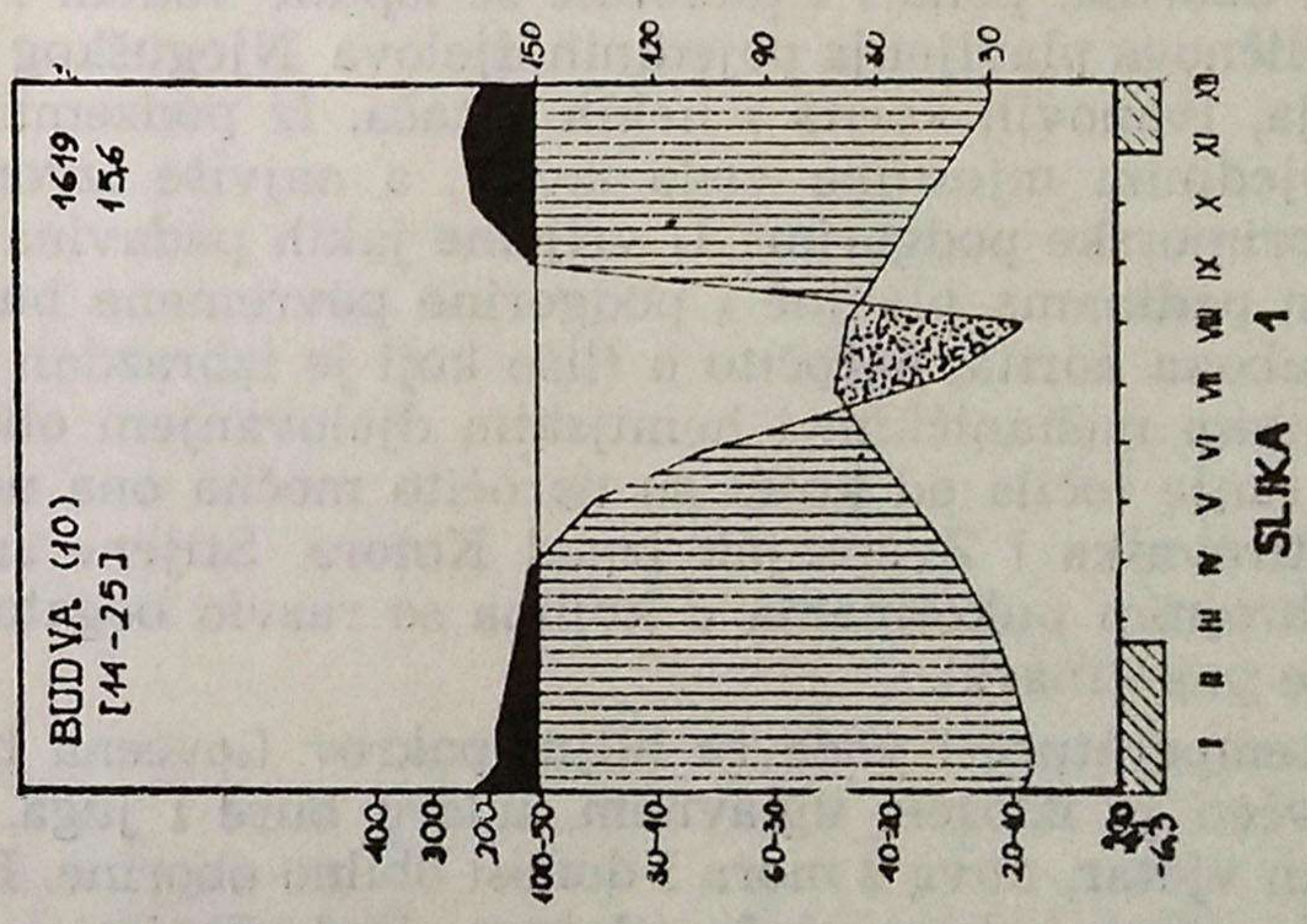

TABELA I
KLIMADIJAGRAMI PO WALTERU

trajati do sredine maja. U Budvi, odnosno u primorskoj podgorini Lovćena, mrazevi su rijetki ali se mogu javiti u periodu od oktobra do marta.

Uticao mora na klimu Lovćena i njegovu podgorinu ilustruju godišnje količine padavina. Na Ivanovim koritima srednja godišnja količina padavina iznosi 4207 mm, i od Crkvice, najkišovitijega mjesta u Evropi, Lovćen dobija samo 727 mm manje. Planina dobija više oborina od svoje podgorine. Od Budve bogatija je oborinama za 2588 mm, a od Cetinja samo za 471 mm, zato se Cetinje smatra najkišovitijim gradom u Evropi. Uzrok ovolike humidnosti je vlažni vjetrov jugo koji duva s mora i nosi velike količine vodene pare. Vlažne i tople vazdušne mase penju se uz masiv Lovćena, gdje se rashlade, zgusnu i tako oborine padaju često i obilno.

Mada Lovćen i podgorina dobijaju velike količine oborina, humidnost je u toku godine vrlo neravnomjerna. Na Ivanovim koritima minimalne mjesečne oborine poklapaju se s maksimalnim temperaturama u avgustu, kada je u ovome mjesecu moguća suša. Na Cetinju minimalne padavine podudaraju se s ljetnjim maksimalnim temperaturama ali period suše u ovome dijelu podgorine može trajati oko dva mjeseca, u julu i avgustu. U primorskoj podgorini minimalne količine padavina takođe se poklapaju sa maksimalnim temperaturama. Tu je jasno izražen period suše, karakterističan za mediteransku klimu, i pada u julu i avgustu kada mjesečne količine oborina iznose 19—32 mm.

U rasporedu maksimalnih oborina ogleda se mediteranski karakter klime. Uglavnom, maksimalne su oborine u novembru i decembru, a na Lovćenu pored glavnog maksimuma izražen je i srednji u februaru, kada se količina oborina penje na 500 mm. Ovakav raspored oborina ukazuje da područje Lovćena pripada modificiranom tipu sredozemne klime.

Oborine koje Lovćen prima u tolikom obilju brzo se gube. Najvećim dijelom propadnu kroz porozni krečnjak. Jedino u doba maksimalnih oborina, ponori i pukotine se ispune vodom i tada dolazi do periodičnoga plavljenja pojedinih dijelova Njeguškog polja, Cetinjskog polja, Ivanovih korita i nekih vrtača. Iz podzemnih rezervoara na pojedinim mjestima voda izvire, a najviše izvora ima u flišnoj zoni primorske podgorine. U vrijeme jakih padavina stvaraju se na strmim padinama planine i podgorine povremene bujice koje su usjekle duboka korita, naročito u flišu koji je izbrazdan dubokim jarugama. Jakim mehaničkim i hemijskim djelovanjem oborine utječu na stvaranje točila od kojih su naročito moćna ona na sjevernoj strani Štirovnika i Zveronjak iznad Kotora. Stijene su izbrazdane mnogobrojnim pukotinama u kojima se razvio bogato posebni tip vegetacije pukotinarki.

Pored temperature i vode za biljni pokrov Lovćena bitni su i vjetrovi. Lovćen je izložen, uglavnom, udaru bure i juga. Jugo je topao i vlažan vjetrov, duva s mora i donosi obilne oborine. Bura-sjever hladna je, suva i duva rjeđe od juga. Pod njenim su udarom istureni dijelovi planine na kojima se razvio posebni tip vegetacije

kamenjara i rudina. Preko prevoja planine bura se prebacuje i spušta niz primorske padine ili se uvlači vododerinama i na takvim mjestima bukova šuma, poput klina, spušta se i uvlači u zonu crnoga graba.

Pored navedenih ekoloških uslova na biljni pokrov Lovćena i podgorine snažno je uticao i čovjek. Neracionalnom sječom i intenzivnom pašom izmijenio je prirodno stanje vegetacije. Naročito je degradiran vegetacijski pojas crnoga graba u kojemu leži veći broj naselja ovoga područja. Posljednjih godina, nakon zabrane držanja koza i proglašenjem užeg područja Lovćena za nacionalni park (1952), primjećuje se progresivni razvitak vegetacije te »okamenjeno more« polako tone u zelenilo.

VEGETACIJA LOVĆENA

Sistematski prikaz vegetacije

Pored bogate flore Lovćen ima vrlo raznovrsnu vegetaciju, koja je uslovljena prvenstveno raznolikim reljefom i klimom. Malo je planina na kojima je visinska raščlanjenost vegetacije tako tipično izražena kao na Lovćenu. Na planin i njenoj primorskoj podgorini može se jasno izdvojiti pet vegetacijskih pojasa: vrlo usko područje uz obalu mora, okolina Budve i Donji Grbalj — imaju tipičnu mediteransku zimzelenu vegetaciju, makiju. U Gornjem Grblju makija doseže svoju gornju granicu, jer je to područje pod jakim klimatskim uticajem planine. Na ovaj zimzeleni pojas nadovezuje se submediteranska klimazonalna zajednica bijeloga graba. U mediteransko-montanom području razvijena je vrlo siromašna klimazonalna zajednica crnoga graba koja se prostire i u kontinentalnoj podgorini Lovćena i visoko se penje uz padine planine. Četvrti vegetacijski pojas Lovćena je klimazonalna zajednica bukove šume, koja prehvaća mediteransko-montano i subalpsko područje. Na bukvu se dalje nastavlja pojas planinskih rudina-goleti koje obrastaju najviše vrhove planine.

Ovi vegetacijski tipovi zapremaju uska visinska područja, a zavisno od nadmorske visine i ekspozicije staništa često se međusobno prehvaćaju. Tako po uvalama na padinama Lovćena u mediteransko-montanom području (koje su eksponirane sjeveru), bukva se poput klina spušta duboko u zonu crnoga graba, ili se ovaj opet po padinama eksponiranim jugu penje preko 1000 m nadmorske visine.

Iz makije i navedene tri klimazonalne zajednice: bijeloga graba, crnoga graba i bukove šume, djelovanjem raznih negativnih ekoloških faktora razvilo se više pionirskih i antropogenih odnosno degradiranih tipova vegetacije, kao što su: vegetacija u pukotinama stijena i na točilima, vegetacija korova, ruderalna i livadska, zatim vegetacija pašnjačkih kamenjara, rudina i gariga.

U ovom radu obrađeni su svi navedeni tipovi vegetacije, osim vegetacije korova. Pod kulturama na ispitivanom području nalaze se male površine te za proučavanje vegetacije korova treba obuhvatiti šire područje Crne Gore.

SISTEMATIKA BILJNIH ZAJEDNICA NAĐENIH NA LOVCENU

Razred *ASPLENITEA RUPESTRIS* (H. Meier) Br. — Bl. 1943.

I Red *Asplenietalia glandulosi* Br. — Bl. et Meier 1934.

1. Sveza *Centaureo—Campanulion* H-ić 1934.

Asocijacija *Campanulo-Moltkeetum petraeae* H-ić 1963.

Razred *THLASPEETA ROTUNDIFOLII* Br. — Bl. 1943.

II Red *Thlaspeetalia rotundifolii* Br. — Bl. 1926.

2. Sveza *Thlaspeion rotundifolii* Br. — Bl. 1926.

Asocijacija *Drypetum linnaeanae* Ht 1931.

Razred *CHENOPODIETA* Br. — Bl. 1952.

III Red *Chenopodietalia* Br. — Bl. (1931) 1936.

3. Sveza *Chenopodion muralis* Br. — Bl. (1936) 1952.

Asocijacija *Urtico-Sambucetum ebuli* Br. — Bl. (1936) 1952.

Razred *MOLINIO — ARRHENATHERETA* Tx 1937.

IV Red *Arrhenatheretalia* Pawl. 1926.

4. Sveza *Arrhenatherion* Br. — Bl. 1925.

Asocijacija *Arrhenatheretum elatioris* Br. — Bl. 1919.

Asocijacija *Trifolio-Armerietum canescantis* nova asocijacija.

V Red *Trifolio — Hordeetalia* H-ić 1963.

5. Sveza *Trifolion resupinati* K. Micevski 1957.

Asocijacija *Alopecuro-Ranunculetum marginati* Zeidler 1954.

Razred *BRACHYPODIO — CHRYSOPOGONETA* H-ić (1956) 1958.

VI Red *Scorzonero — Chrysopognetalia* H-ić et Ht (1956) 1958.

6. Sveza *Chrysopogoni-Satureion* Ht et H-ić 1934.

Asocijacija *Stipo-Salvietum officinalis* H-ić (1956) 1958.

7. Sveza *Satureion subspicatae* Ht 1962.

Asocijacija *Genisto-Globularietum bellidifoliae* nova asocijacija.

Razred *ELYNO — SESLERIETA* Br. — Bl. 1948.

VII Red *Seslerietalia tenuifoliae* Ht 1930.

8. Sveza *Festuco pungentis* Ht 1930.

Asocijacija *Carici-Seslerietum robustae* nova asocijacija.

Razred *QUERCETA ILICIS* Br. — Bl. 1947.

VIII Red *Cisto — Ericetalia* H-ić 1958.

9. Sveza *Cisto-Ericion* H-ić 1958.

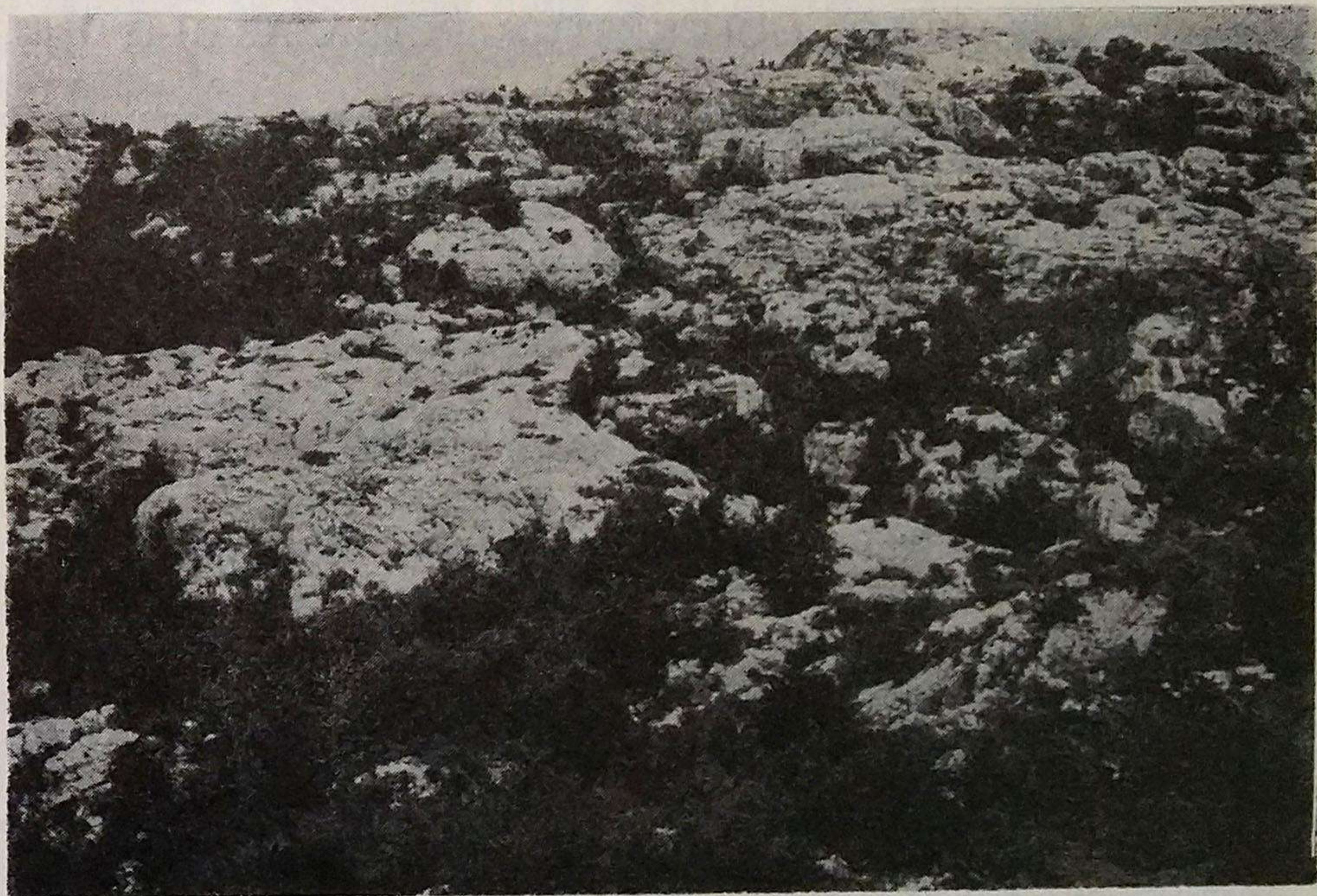
Asocijacija *Cisto-Ericetum arborea* H-ić 1958.

- Asocijacija Paliuretum adriaticum H-ić 1963.
 Asocijacija Erico-Calycotometum infestae H-ić 1958.
 Razred QUERCO — FAGETEA Br. — Bl. et Vlieger 1937.
 IX. Red Quercetalia pubescentis Br. — Bl.
 (1931) 1932.
 10. Sveza Ostryo-Carpinion orientalis Ht (1954) 1958.
 Asocijacija Carpinetum orientalis croaticum H-ić 1939.
 Asocijacija Seslerio-Ostryetum Ht et H-ić 1950.
 X Red Fagitalia Pawl. 1928.
 11. Sveza Fagion illyricum Ht 1938.
 Asocijacija Fagetum montenegrinum Blečić 1958.

VEGETACIJSKE JEDINICE LOVCENA

I Razred ASPLENIETEA RUPESTRIS (H. Meier) Br. —
 Bl. 1943.

Razred Asplenietea rupestris obuhvata vegetaciju u pukotinama krečnjačkih stijena. Ovaj tip vegetacije na Lovćenu bujno je razvijen jer su planina, njene padine i podgorina izrazito grubo skeletne. Pokrivene su mnogobrojnim krečnim stijenama koje ponekim mjestima daju fizionomiju (Tisove ploče, sl. br. 1). Izbrazdane su dubokim pukotinama u kojima su razne vrste biljaka našle povoljno stanište. Neke od tih vrsta imaju vrlo široko visinsko rasprostranjenje, kao što su: Campanula pyramidalis, Leucanthemum cinerariae-

Sl. br. 1. Mnogobrojne krečnjačke stijene daju pojedinim područjima Lovćena fizionomiju — Tisove ploče

ZAKLJUČAK

Vegetacijska istraživanja Lovćena i njegove podgorine dala su ove rezultate: ustanovljeno je 15 asocijacija od kojih su tri za nauku nove, i to zajednice: *Trifolio-Armerietum canescentis*, *Genisto-Globularietum bellidifoliae* i *Carici-Seslerietum roustae*; utvrđeno je zatim 12 subasocijacija, od toga takođe šest novih i to:

1. *Stipo-Salvietum inuletosum viscosae*
2. *Stipo-Salvietum genistosum sericeae*
3. *Campanulo-Moltkeetum campanuletosum pyramidalis*
4. *Campanulo-Moltkeetum scabietosum graminifolie*
5. *Trifolio-Armerietum typicum* i
6. *Trifolio-Armerietum trifolietosum molineri*.

Glavna karakteristika lovćenske vegetacije je njena izrazita visinska raščlanjenost i siromaštvo. Od primorske podgorine do najviših vrhova planine smjenjuje se pet vegetacijskih pojasa, od kojih su najizrazitija tri pojasa klimazonalnih zajednica: bijeloga graba, crnoga graba i bukove šume, koji su jako degradirani i floristički osiromašeni. Vjekovima čovjek je na Lovćenu uništavao šumu i kao posljedica toga došlo je do degradacije tla i mikroklimatskih variranja. Sa ogoljelih područja jake padavine su brzo isprale plodno tlo, a na površinu su izronile mnogobrojne krečnjačke stijene, zbog toga Lovćen posmatran iz daljine takođe liči na jednu ogromnu stijenu.

Pod uticajem navedenih promjena u pomenutim klimazonalnim zajednicama na Lovćenu se razvilo više degradacijskih tipova vegetacije od kojih je najrasprostranjenija vegetacija pašnjačkih kamenjara, zajednice *Stipo-Salvietum officinalis* i *Genisto-Globularietum bellidifoliae*, zatim planinske goleti, zajednice *Carici-Seslerietum robustae*. Na ovakvom bogatstvu krečnjačkih stijena razvila se takođe bogata vegetacija pukotinarki, zajednice *Campanulo-Moltkeetum petraeae*, čije su sastojine mozaički raspoređene skoro u svim tipovima vegetacije na planini. Na strmim odsjecima najviših vrhova planine i na primorskim padinama nalaze se točila na kojima se razvila pionirska vegetacija, zajednice *Drypetum linnaeanae*.

Po vrtačama, uvalama i kotlinama, koje su pokrivene dubljim i plodnim tlom, nalaze se livade i kulture. To su u odnosu na rasprostranjenost šumske vegetacije i vegetacije pašnjačkih kamenjara, neznatne površine od kojih je najrasprostranjenija livadska zajednica *Trifolio-Armerietum canescentis*.

Navedena vertikalna raščlanjenost biljnog pokrova Lovćena je razumljiva jer se na relativno malom visinskom prostoru sastaju dvije vegetacijske regije: mediteranska i eurosibirska regija. U tabeli VI prikazan je, za Lovćen i podgorinu, raspored asocijacija i subasocijacija u navedenim regijama, odnosno u njihovim provincijama i zonama.